

**PRIMA CARTE
DIN COLECȚIA
„ISTORIA ȘTIINȚEI”**

Dr. Ion XENOFONTOV

Institutul de Studii Enciclopedice este cea mai tânără organizație din sfera științei și inovării din Republica Moldova. Obiectivele principale ale activității institutului sunt efectuarea cercetărilor științifice fundamentale și aplicate în domeniile: cercetări enciclopedice, biografice și de istorie a științei. În profilul direcțiilor științifice ale organizației converge și activitatea editorială a acesteia – elaborarea și editarea lucrărilor științifice ale autorilor consacrați, lucrări cu o înaltă ținută poligrafică și cu o abundență de materiale ilustrative originale, colectate din arhive publice și private. Printre lucrările întocmite sub egida Institutului de Studii Enciclopedice și care au avut un anumit impact pe piața mediatică națională și internațională menționăm: *Republica Moldova. Ediție enciclopedică* (2009, 2011, 2 ediții), *Simbolurile naționale ale Republicii Moldova* (2011), Mihai Marinciuc *Fizicieni iluștri* (2011) ș.a.

De curând, Institutul de Studii Enciclopedice a inițiat o nouă colecție de carte – „Istoria științei”. Ținem să menționăm faptul că până în anii 1990 în cadrul Academiei de Științe a Moldovei au fost efectuate cercetări fundamentale în domeniul istoriei științei. Pe lângă Prezidiul Academiei de Științe a RSS Moldovenești a funcționat o structură specializată – Comisia de istorie a științei și tehnicii. Sub îndrumarea comisiei au fost realizate o serie de studii fundamentale (inclusiv lucrarea de sinteză *Развитие науки в Молдавской ССР*, 1984), organizate mai multe manifestări științifice și susținute teze de doctorat. În 1991, la inițiativă directorului adjunct al Institutului de Istorie Andrei Eșanu (remarcăm în context că ideea a fost susținută de către vicepreședintele AȘM, academicianul Sergiu Rădăuțanu) este fondat Sectorul de istorie a științei și tehnicii din Moldova, care însă, în a doua jumătate a anilor 1990, și-a suspendat activitatea. Treptat această disciplină științifică a fost eclipsată în cercetarea academică. Consecința unui asemenea fenomen regretabil este că, deși Nomenclatorul de specialități științifice al Consiliului Național de Acreditare și Atestare include „Istoria științei” (pe domenii) cu cifrul 07.00.10, nu a fost susținută nicio teză de doctorat. Pornind de la aceste considerente, Institutul de Studii Enciclopedice și-a formulat obiectivul să reanimeze această importantă dimensiune a cognoscibilității socioculturale – istoria științei – prin cer-

Ion Jarcuțchi*. *Comisia Gubernială Științifică a Arhivelor din Basarabia (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)*. Chișinău, Institutul de Studii Enciclopedice, 2011, 272 p.

cetarea și punerea în circuitul științific a rezultatelor investigațiilor privind evoluția paradigmei instituționale a științei în Republica Moldova și a gândirii științifice naționale; a izvoarelor istorice ale științei; identificarea interferențelor între diferite domenii și discipline ale științei; promovarea cercetărilor în domeniul scientologiei și scientometriei; istoriei și metodologiei științei; istoriei Academiei de Științe a Moldovei și a organizațiilor din sfera științei și inovării; a relațiilor științifice internaționale și a integrării științei din Moldova în spațiul științific european; a biografiilor științifice ale personalităților naționale și universale etc.

Prima lucrare din colecția „Istoria științei”

*Ion Jarcuțchi s-a născut la 29 iunie 1948 în satul Bocșa, raionul Fălești. Historic, specialist în domeniul istoriei naționale în epoca modernă, doctor în istorie (1984), conferențiar cercetător (1995). Între 1977 și 1995 a colaborat la Institutul de Istorie (1977–1995), iar din 2009 activează la Institutul de Istorie, Stat și Drept. A exercitat funcții științifice și de conducere în aparatul administrativ al Prezidiului (1995–2004), al Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică (2004) și al Secției de Științe Umanistice și Arte a AȘM (2005–2008). Autor a peste 70 de lucrări științifice, inclusiv studiile monografice „Развитие промышленности и торговли в левобережных районах молдавского Поднепровья в пореформенный период (1861–1905)” (1985), „Pacea de la București (din istoria diplomatică a încheierii Tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812)” (în colaborare, 1992), „Academicianii din Basarabia și Transnistria (a doua jumătate a sec. XIX – prima jumătate a sec. XX)” (în colaborare, 1996), „Din istoria Transnistriei (în contextul istoriei naționale)” (în colaborare, 2001), „Academia de Științe a Moldovei: istorie și contemporaneitate. 1946–2006” (în colaborare, 2006), „O istorie a regiunii transnistrene din cele mai vechi timpuri până în prezent” (în colaborare, 2007), Ediția enciclopedică „Republica Moldova” (în colaborare, ed. I, 2009; ed. II, 2011) etc.

(coordonator al seriei „Științe socio-umanistice” – membrul corespondent Demir Dragnev) – *Comisia Gubernială Științifică a Arhivelor din Basarabia (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)* – este semnată de cunoscutul istoric Ion Jarcuțchi. Lucrarea apare sub egida Institutului de Studii Enciclopedice și a Institutului de Istorie, Stat și Drept și este recenzată și recomandată de academicianul Andrei Eșanu și membrul corespondent Demir Dragnev.

Volumul include un *Cuvânt introductiv*, 3 capitole (I. *Mediul cultural-științific în Basarabia la răscrucea secolelor XIX–XX: tradiții, evoluții și tendințe*; II. *Instituirea, structura și componența numerică a Comisiei Guberniale Științifice a Arhivelor din Basarabia*; III. *Activitatea Comisiei în anii 1898–1903*), *Considerații finale*, *Note și referințe biobibliografice*, *Summary*, *Резюме*, *anexe*.

În partea introductivă a monografiei autorul scoate în evidență importanța și gradul de cercetare a comisiei, estimând că printre cele 40 de comisii guberniale științifice ale arhivelor, fondate până în 1917 în Rusia imperială, se înscrie și cea din Chișinău, a cărei valoare autentică a fost ignorată și subestimată de istoriografia sovietică, fiind doar nominalizată fără a deveni subiectul unor studii speciale. Fiind un focar de cultură și spiritualitate națională de la răscrucea secolelor XIX–XX, comisia a avut tangențe directe sau indirecte cu personalități ilustre din Basarabia, creionate în peste 100 de microbiografii ale oamenilor de știință și cultură, personalități publice și figuri bisericești din Basarabia, România, Rusia, Ucraina, a căror opere au fost pe larg răspândite în spațiul pruto-nistean. Din acest considerent lucrarea istoricului Ion Jarcuțchi umple un vid informațional în istoriografia națională și valorifică un fenomen substanțial din istoria științei naționale.

Capitolul I *Mediul cultural-științific în Basarabia la răscrucea secolelor XIX–XX: tradiții, evoluții și tendințe* expune sintetic dinamica proceselor istorico-culturale în Basarabia în contextul sociopolitic și cultural al sec. XIX – înc. sec. XX prin menținerea în memoria colectivă și individuală a realizărilor statului moldovenesc în domeniul cultural și științific. Totodată, s-a pus în valoare atât impactul cultural din perimetrul Imperiului țarist, cât și cel autentic european asupra elitei culturale din Basarabia, avangarda mișcării de eliberare națională.

În capitolul II *Instituirea, structura și componența numerică a Comisiei Guberniale Științifice a Arhivelor din Basarabia* se prezintă istoricul fondării, organizarea, componența socială a membrilor, resursele financiare ale instituției în cauză. Materialul este expus pe fundalul perioadei, al frământărilor

elitelor intelectuale, al relațiilor cu autoritățile guberniale, a activității creative a personalităților din comisie și chiar al subzistenței financiare a comisiei etc.

Capitolul III *Activitatea Comisiei în anii 1898–1903* ocupă cel mai voluminos spațiu din economia lucrării și are în vizor următoarele aspecte: activități științifico-arhivistice, investigații arheologice și colectarea obiectelor de muzeu, ocrotirea monumentelor de arhitectură, fondarea bibliotecii științifice a comisiei, investigații în domeniul istoriei naționale, activitatea editorială. Doctorul Ion Jarcuțchi menționează că, potrivit Regulamentului guvernamental, activitatea comisiei era axată pe trei direcții de bază: cercetarea arhivelor guvernamentale locale curente în scopul depistării și conservării dosarelor de importanță istorică, precum și colectarea obiectelor de istorie și cultură veche de la diferite organizații și persoane particulare; organizarea și efectuarea cercetărilor arheologice; fondarea, în baza materialelor de arhivă selectate, a arhivei istorice guberniale, a muzeului și a bibliotecii și dotarea lor cu obiecte și literatură ce vizează Basarabia și istoria ei. Comisia însă și-a lărgit unghiul de activitate, „ea realiza cercetări științifice, în baza materialelor de arhivă inedite identificate, colecta, descifra și studia actele oficiale ale domnilor Țării Moldovei, aduna obiecte de antichitate, supraveghea cum sunt protejate monumentele de arhitectură, desfășura și alte activități”. Un interes deosebit prezintă informația referitoare la contribuția Academiei Române la formarea fondului de carte al bibliotecii comisiei.

Realizările științifice ale comisiei au fost înalt apreciate de contemporani, continuând să suscite interes cultural pentru comunitatea științifică și la începutul sec. XXI.

În finalul demersului științific, dr. Ion Jarcuțchi sintetizează materialul abordat și scoate în evidență principalele idei ale lucrării.

Discursul științific este însoțit de circa 300 de note și referințe bibliografice, incluzând biografiile personalităților menționate.

Anexele înglobează documente de epocă, opera științifică a comisiei, discursuri de recepție etc.

Volumul include peste 100 de unități ilustrative.

Monografia doctorului în istorie Ion Jarcuțchi poate fi considerată și o carte de etică și deontologie profesională a comunității științifice. Prin subiectul abordat autorul a validat opera Comisiei Guberniale Științifice a Arhivelor din Basarabia, care a activat în condiții acerbe de supraviețuire, menținându-și totodată valoarea incontestabilă în timp.